

Plan Odnowy Sołectwa Zwierzno Gmina Markusy *„Nasza Mała Strategia”*

Opracowano w ramach projektu „Łączy nas Kanał Elbląski” – Projekt Nr L_01_123_04 Sektorowy Program Operacyjny „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich, 2004-2006”;

Działanie 2.7. „Pilotażowy Program LEADER +”

Zwierzno 2006

Spis treści

1. Wstęp	3
2. Analiza Zasobów Sołectwa	4
3. Analiza SWOT	9
4. Wizja Rozwoju Sołectwa	10
5. Arkusz Planowania	11
6. Zarządzanie	14

I. Wstęp

Sołectwo **Zwierzno** położone jest w południowo-zachodniej części gminy Markusy. Na północy sięga do rzeki **Tyna Dolna**, na południu do rzeki **Balewki**, na wschodzie graniczy z sołectwem Zwierzeńskie Pole, a na zachodzie z sołectwem Złotnica. W skład sołectwa wchodzi wieś Zwierzno. Jego powierzchnia wynosi **668 ha**. Sołectwo jest zamieszkałe przez **460** mieszkańców.

Przez teren sołectwa przebiega droga powiatowa nr 386 Żuławka Sztumska-Balewo i nr 391 Jegłownik – Marwica.

Celem opracowania Planu Rozwoju Wsi Zwierzno jest sformułowanie strategii rozwoju wsi Zwierzno, a przedmiotem jest:

- analiza zasobów sołectwa,
- analiza korzystnych i niekorzystnych cech wewnętrznych sołectwa, potencjalnych szans i zagrożeń występujących w otoczeniu i mogących mieć wpływ na przyszłość sołectwa i mieszkańców,
- wizja rozwoju wsi,
- określenie kierunków rozwoju,
- przedstawienie projektów prowadzących do realizacji wizji rozwoju.

Konieczność dysponowania Planem Odnowy Sołectwa wynika z potrzeby wykorzystania istniejącego potencjału i szans rozwojowych, w tym dostępu do środków pomocowych i innych funduszy.

Strategia sołectwa Zwierzna ściśle nawiązuje do Strategii Rozwoju Gminy na lata 2000 – 2015, która została zatwierdzona Uchwałą Rady Gminy Markusy Nr X/70/2000 z dnia 30 listopada 2000 r.

II. Analiza zasobów sołectwa

1. Co nas wyróżnia?

Wieś **Zwierzno** powstała prawdopodobnie w XIV wieku. Nie jest znany dokładny czas jej powstania, ale już w **1337 roku** znajdował się tu kościół. Przywilej lokacyjny nadający wsi **92** włóki ziemi na prawie chełmińskim wystawił 24 lipca 1350 r. kontur dzierzgoński **Konrad Braunschweig**, któremu podlegały okoliczne tereny.

Wieś jest siedzibą Parafii Rzymskokatolickiej. Znajduje się tu kościół parafialny pod wezwaniem św. Michała Archanioła, wybudowany w latach 1853-1855. W kościele znajduje się kilka cennych zabytków. Prócz gotyckiej kropielnicy zachował się dużej wartości relikwiarz z około 1730 r., dzieło gdańskiego złotnika Chrystiana Schuberta wykonany z srebrnej i złotej blachy. Cenne są również cztery obrazy namalowane około 1714 r. na zlecenie biskupa warmińskiego **Krzysztofa Szembeka** oraz barokowa rzeźba – Michał Anioł w walce ze smokiem. Kościół wraz z otaczającym cmentarzem stanowi przykład neogotyckiej architektury i jest wpisany do rejestru zabytków. W miejscowości tej znajduje się drugi cmentarz, gdzie odbywa się grzebanie zwłok. Składa się on z części zamkniętej, gdzie znajdują się groby mieszkańców wsi zamieszkujących tu do czasu II wojny światowej oraz części aktualnie eksploatowanej.

We wsi znajduje się siedziba szkoły podstawowej, w której w **12** oddziałach uczy się **230** dzieci. Część frontowa budynku szkoły z charakterystycznym podcieniem objęta jest ochroną konserwatorską – stanowi ona pozostałość po dawnym Domu Ludowym pochodzącym z XIX wieku. Znajdują się tu głównie pomieszczenia administracyjne. Pomieszczenia dydaktyczne znajdują się w części dobudowanej. Całość prac budowlanych zakończona została w pierwszej połowie lat osiemdziesiątych. Szkoła jest dobrze wyposażona i znajdują się tu dobre warunki do nauczania dzieci.

Na terenie wsi funkcjonuje jednostka **Ochotniczej Straży Pożarnej** skupiająca **52** członków. Jednostka posiada bazę lokalową w postaci budynku remizy (garaż i pomieszczenie socjalne) z wieżą – obiekt wymaga remontu. Na wyposażeniu znajdują się 2 samochody pożarnicze (Star A 26 i Żuk). Z inicjatywy jednostki rozpoczęta została w roku 2004 rozbudowa istniejącego obiektu remizy. Realizowany jest obiekt o powierzchni zabudowy: 167,53m² i kubaturze 982m³. W obiekcie przewidziano 2 boksy garażowe na parterze oraz pomieszczenia na poddaszu przeznaczone na świetlice wiejską z zapleczem.

Mieszkańcy wsi posiadają do dyspozycji **świetlicę wiejską** składającą się z trzech pomieszczeń z dostępem do węzła sanitarnego – pomieszczenia wymagają przeprowadzenia remontu.

Zaopatrzenie mieszkańców w artykuły spożywcze realizowane jest przez dwa sklepy funkcjonujące na terenie wsi. W budynku świetlicy wiejskiej funkcjonuje także sklep z odzieżą oraz znajduje się Filia **Biblioteki Publicznej** Gminy Markusy licznie odwiedzana przez mieszkańców Zwierzna i okolic. Istnieje propozycja przeniesienia biblioteki z pomieszczeń znajdujących się na poddaszu do pomieszczeń świetlicy znajdujących się na parterze budynku.

2. Funkcje jakie pełni wieś.

W systemie osadniczym wieś Zwierzno stanowi ośrodek wspomagający gminny ośrodek usługowy, jakim jest wieś Markusy. Pełni ona funkcję rolniczą, mieszkaniową i usługową.

3. Charakterystyka mieszkańców.

Większość mieszkańców wsi to ludność napływowa. Ludność pochodzenia niemieckiego, która nie ewakuowała się w trakcie działań wojennych została w okresie 1945 – 1948 wysiedlona. W jej miejsce w następstwie akcji osiedleńczej napłynęła ludność z Polski centralnej, repatrianci ze wschodu oraz ludność z południowo – wschodniej części Polski, głównie dawnego województwa rzeszowskiego, lubelskiego i krakowskiego.

Na dzień dzisiejszy wieś zamieszkuje **460 osób**, w tym: **237** kobiet i **223** mężczyzn.

Struktura wiekowa mieszkańców przedstawia się następująco:

- ludność w wieku przedprodukcyjnym: **129** osób (28,0%)
- ludność w wieku produkcyjnym: **269** osób (58,5%)
- ludność w wieku poprodukcyjnym: **62** osoby (13,5%)

Powyższa struktura wskazuje na rozwojowy charakter wsi.

4. Źródła utrzymania ludności.

Na terenie wsi znajduje się **50** gospodarstw rolnych, jednak trudno jednoznacznie stwierdzić, że większość mieszkańców utrzymuje się z pracy w rolnictwie. Z wymienionej liczby 50 gospodarstw, 20 to gospodarstwa o powierzchni poniżej 2 ha fizycznych, czyli gospodarstwa, w których osiągnięty dochód nie stanowi podstawowego źródła utrzymania, jedynie ewentualnie uzupełnienie budżetu domowego. Jak z tego wynika większość mieszkańców utrzymuje się ze źródeł, które nie są związane z rolnictwem. W źródłach utrzymania mieszkańców wsi znaczący udział stanowią emerytury i renty oraz świadczenia

z pomocy społecznej. W roku 2004 ze świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej (Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Markusach) skorzystało **39** rodzin przy wysokości pomocy **29 tys. zł.**

5. Poziom organizacji mieszkańców.

Na poziomie wsi funkcjonuje rada sołecka i aktywnie działający sołtys. Szczególną aktywność wykazuje miejscowa jednostka Ochotniczej Straży Pożarnej, będąca motorem wielu działań. Aktywność wykazują także miejscowi radni wchodzący w skład Rady Gminy w Markusach, proboszcz parafii oraz parafialny Caritas.

6. Propozycje dla dzieci i młodzieży.

Dzieci w wieku szkoły podstawowej mogą rozwijać swoje zainteresowania tylko na bazie funkcjonującej w Zwierznie Szkoły Podstawowej, z jej biblioteką i pracownią komputerową. Na terenie wsi brak jest obiektu i instytucji dających możliwości zagospodarowania swojego wolnego czasu dla starszych dzieci i młodzieży, do dyspozycji pozostaje funkcjonująca w budynku świetlicy wiejskiej biblioteka. W okresie letnim można wykorzystywać w celach sportowo-rekreacyjnych boiska szkolne. W okresie ferii zimowych organizowane są w pomieszczeniach świetlicy wiejskiej przez pracownika biblioteki zajęcia dla dzieci. Wsparcia rzeczowego udziela proboszcz miejscowej parafii. W prowadzeniu zajęć pomagają wolontariuszki Caritas Parafii w Zwierznie.

7. Jak rozwiązywane są problemy?

Problemy dotyczące życia wsi zgłaszane są bezpośrednio sołtysowi lub radnym, którzy w imieniu mieszkańców zgłaszają je do Wójta Gminy Markusy. Jest to najczęściej stosowana forma rozwiązywania problemów. Postulaty i uwagi zgłaszane są także na zebraniach wiejskich.

8. Obyczaje i tradycje.

We wsi organizowane są od lat – corocznie - następujące imprezy:

- dożynki parafialne,
- droga krzyżowa z kościoła do cmentarza,
- spotkanie Pań w świetlicy wiejskiej z okazji Dnia Kobiet,
- odpust parafialny,
- spotkanie młodzieży szkolnej z członkami OSP z okazji Dnia Strażaka,
- noworoczna choinka organizowana przez TPD przy Szkole Podstawowej w Zwierznie,

- zabawa sylwestrowa i karnawałowa organizowane w Szkole Podstawowej,
- festyn z okazji Dnia Dziecka organizowany przez proboszcza miejscowej parafii.

Zakłada się utrzymanie i kultywowanie tych tradycji i obyczajów, co prowadzić będzie do wzmocnienia funkcji kulturowej wsi.

9. Jak wygląda wieś?

Generalnie zabudowa wsi rozlokowana jest wzdłuż dróg. Przeważa zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna, sporadycznie występują budynki mieszkalne wielorodzinne. Zdecydowana większość budynków pochodzi z okresu przedwojennego. Wiele posesji jest zaniedbanych, a znajdujące się na nich obiekty wymagają remontu. Zaniedbana jest droga powiatowa nr 386 biegnąca przez wieś, a znajdujące się w jej pasie chodniki wymagają generalnego remontu. Droga gminna Zwierzno Kolonia – Złotnica o nawierzchni tłuczniowej jest w bardzo złym stanie, tzn. z licznymi ubytkami i wysokimi poboczami uniemożliwiającymi odpływ wody z korony drogi, i wymaga natychmiastowego remontu. Drogi dojazdowe do pól są w niezłym stanie.

10. Infrastruktura techniczna.

Nieruchomości znajdujące się na terenie wsi prawie w stu procentach są przyłączone do sieci wodociągowej. Przy tak dużym stopniu zwodociągowania brak jest kanalizacji sanitarnej odprowadzającej ścieki do oczyszczenia. Gospodarka ściekowa jest rozwiązana indywidualnie - na każdej posesji znajdują się szamba gromadzące nieczystości płynne. W wielu wypadkach nie są one szczelne, a ścieki przedostają się do wód powierzchniowych.. Sporo do zyczenia pozostawia w gospodarstwach rolnych gospodarka gnojowicą, pomimo pewnego postępu związanego z wybudowaniem kilku obiektów w ramach Programu Ochrona Środowiska na Terenach Wiejskich.

Wieś jest przyłączona do sieci telefonicznej, jednak dostęp do usług internetowych jest ograniczony. Na terenie wsi (podobnie jak w całej gminie) brak jest przewodowej sieci gazowej, mieszkańcy korzystają z gazu „butlowego”. Odbiór odpadów stałych jest zorganizowany, istnieje potrzeba wprowadzenia selektywnej gospodarki odpadami (selekcja odpadów w miejscu wytworzenia). Oświetlenie uliczne obejmuje swym zasięgiem tylko część wsi.

11. Stan środowiska naturalnego.

Pomimo postępującej degradacji środowiska będącej wynikiem nieuporządkowanej gospodarki ściekowej stan środowiska jest dobry. Niewielkie zanieczyszczenie powietrza jest

wynikiem wytwarzania energii cieplnej w gospodarstwach domowych, gdzie głównym źródłem energii jest węgiel i drewno. Nastąpiło zmniejszenie ilości zanieczyszczeń odprowadzanych do powietrza dzięki modernizacji kotłowni w szkole podstawowej i zmiany źródła energii. Uciążliwość wywołaną hałasem (głównie od poruszających się pojazdów) można uznać za niewielką.

12. Rolnictwo.

Gospodarstwa rolne zajmują powierzchnię **552 ha**, co stanowi **83%** powierzchni sołectwa. Liczba indywidualnych gospodarstw rolnych wynosi **64**, w tym 3 to gospodarstwa powyżej 30 ha. Z wymienionej liczby **64** gospodarstw rolnych, **50** to gospodarstwa rolników miejscowych. Struktura własnościowa w obrębie sołectwa przedstawia się następująco:

- grunty prywatne: **553 ha**
- Skarb Państwa: **62 ha**, w tym:
 - Agencja Nieruchomości Rolnych: **49 ha**
- Gmina Markusy: **32 ha**, w tym:
 - a) drogi: **20 ha**
 - b) grunty szkolne: **3,6 ha**
- spółki: **3 ha**
- Rolnicze Spółdzielnie Produkcyjne: **4 ha**
- Parafia Zwierzno: **3 ha**
- inne osoby prawne (w tym drogi powiatowe): **11 ha**.

Pod względem bonitacji gleb przeważają gleby klasy III, znaczący jest także udział gleb klasy II. Bardzo zaniedbany system melioracyjny, w zakresie melioracji szczegółowych, ogranicza możliwości produkcji rolnej.

13. Komunikacja.

Potrzeby komunikacyjne zaspokajane są tylko przez PKS. Występuje zjawisko stopniowej likwidacji kursów autobusowych i ich ograniczania do dni roboczych, co daje się odczuć w dni wolne od pracy. W dni robocze wystarczająca liczba połączeń z Elblągiem, szczególnie w godzinach związanych z dojazdem i powrotem z pracy.

III. Analiza SWOT

Silne strony wsi

1. Bogata architektura.
2. Objęcie wsi ochroną konserwatora zabytków.
3. Wieś atrakcyjna turystycznie, szczególnie wśród turystów z Niemiec.
4. Brak uciążliwego przemysłu.
5. Wysoki potencjał agroekologiczny - dobre klasy gleb.
6. Wysoki udział zasobów surowców rolnych w przetwórstwie.
7. Sprawnie funkcjonująca i odpowiednio rozwinięta infrastruktura wodociągowa i telefoniczna
8. Obecność infrastruktury społecznej: biblioteka publiczna, świetlica, remiza OSP.
9. Dobra infrastruktura telekomunikacyjna i drogowa.
10. Zorganizowana gospodarka odpadami stałymi.
11. Dobra współpraca z samorządem lokalnym.
12. Aktywne działania miejscowej jednostki OSP.

Słabe strony

1. Zaniedbany system melioracyjny.
2. Skażenie wód powierzchniowych.
3. Zły stan techniczny obiektów zabytkowych.
4. Nerozwiązana gospodarka ściekowa.
5. Brak gazu przewodowego.
6. Zły stan nawierzchni dróg, istniejących chodników oraz jego brak w części wsi.
7. Brak selektywnej zbiórki odpadów.
8. Brak małej przedsiębiorczości stwarzającej miejsca pracy
9. Problemy z dostępnością do Internetu.
10. Niedostateczna liczba komputerów w gospodarstwach domowych.
11. Brak możliwości spędzania wolnego czasu przez miejscową młodzież i dzieci.

Szanse

1. Możliwość pozyskania środków z funduszy strukturalnych UE.
2. Wspieranie przez samorząd i państwo inicjatyw lokalnych.

Zagrożenia

1. Trudne dojście i brak doświadczenia w pozyskiwaniu środków pomocowych.
2. Trudna sytuacja finansowa rolników.
3. Wysokie bezrobocie w sołectwie i w gminie.

IV. Wizja rozwoju Sołectwa

Zwierzno – atrakcyjna wieś dbająca o mieszkańców – nowoczesna, utrzymująca tradycje, obyczaje ludowe, otwarta na świat.

Przyjmuje się następujące kierunki rozwoju mające zrealizować wizję:

- stworzenie warunków dostępu do informacji,
- wzrost poziomu wykształcenia mieszkańców,
- promocja wsi,
- rozwój infrastruktury:
 - a) remont i budowa nowych chodników,
 - b) rozbudowa sieci oświetlenia ulicznego,
 - c) budowa sieci kanalizacyjnej,
 - d) wprowadzenie selektywnej zbiórki odpadów stałych,
 - e) naprawa i modernizacja dróg gminnych,
- integracja mieszkańców,
- ścisła współpraca organizacji i instytucji działających na wsi,
- kreowanie grup aktywności lokalnej,
- tworzenie lepszych warunków funkcjonowania dla instytucji i organizacji działających na wsi,
- uatrakcyjnienie warunków życia, w tym spędzania wolnego czasu.

V. Arkusz Planowania

NASZA MAŁA STRATEGIA – PLAN ROZWOJU SOŁECTWA

Wizja Rozwoju Sołectwa				
Zwierzno – atrakcyjna wieś dbająca o mieszkańców – nowoczesna, utrzymująca tradycje, obyczaje ludowe, otwarta na świat.				
Priorytet 1		Priorytet 2	Priorytet 3	
ATRAKCYJNOŚĆ I KULTURA ZAMIESZKANIA		INWESTYCJE I INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	EDUKACJA I PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ	
Cel 1:	Cel 2:	Cel 1:	Cel 1:	Cel 2:
Wzrost i poprawa wykorzystania zasobów gospodarczych, przyrodniczych i kulturowych.	Wzmocnienie i rozwój integracji społeczności lokalnej.	Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców poprzez rozwój infrastruktury technicznej.	Rozwój rolnictwa przez otwartość na nowe inicjatywy i innowacyjność.	Podniesienie poziomu świadomości społeczeństwa wsi.
Projekty: 1. Konkurs na estetyczną zagrodę. 2. Zagospodarowanie skwerów przy świetlicy i przystanku PKS. 3. Poprawa waloryzacji krajobrazu wiejskiego konkurs atrakcyjne kwietniki. 4. Poprawa estetyki wsi wzdłuż chodnika pas zieleni z odpowiednią roślinnością 5. Odnawianie	Projekty: 1. Gminne zawody sołtysów. 2. Modernizacja i wyposażenie placu zabaw przy świetlicy wiejskiej. 3. Wyposażenie świetlicy wiejskiej w AGD, gry. 4. Odnawianie i urządzenie miejsca wypoczynku przy parafii: zadaszania, ławki. 5. Reaktywowanie Koła	Projekty: 1. Remont boisk przy SP do gier zespołowych. 2. Renowacja basenu kąpielowego. 3. Ściezka rowerowa wzdłuż rzeki Tyny od Żłotnicy, Zwierzno, Jezioro do Żurawca 1 = 15 km. 4. Przedłużenie ścieżki z Żurawca /od granicy z gm. Elbląg / brzegiem J. Druzno do Krzewska dalej drogą asfaltową do Dzierzgonka (wałem rzeki	Projekty: 1. Kurs informatyczny, obsługa urządzeń komputerowych. 2. Plantacja roślin energetycznych 3. Kurs zdrowej i ekologicznej żywności. 4. Wypromowanie produktu lokalnego.	Projekty: 1. Kurs przekwalifikowanie zawodowego. 2. Kurs agroturystyczny. 3. Kurs kulinarny. 4. Kurs rękodziela. 5. Kawiarenka internetowa i wirtualna kronika wsi.

<p>terenów zielonych obok szkoły.</p> <p>6. Odnowienie fasad budynku o wartościach architektonicznych SP.</p>	<p>Gospodyń Wiejskich – festyn.</p> <p>6. Dożynki sołeckie.</p> <p>7. Piknik rodzinny.</p> <p>8. Promowanie cyklicznych imprez lokalnych.</p> <ul style="list-style-type: none"> - zawody strażackie - Dzień Dziecka, - Dzień Matki - Dzień Seniora - Odpust parafialny - Pielgrzymka do Świętego Gaju – patron Św. Wojciech. <p>9. Modernizacja świetlicy wiejskiej.</p>	<p>Dzierzgoń) powrót do drogi asfaltowej w Dzierzgonce, przez zabytkowy, zwodzony most na rzece Dzierzgoń, dalej prawym wałem rzeki Dzierzgoń w Nowym Dolnie do wału czołowego J.Druzno, powrót do drogi asfaltowej (koło P.Metryckiego) dalej droga asfaltową do Stankowa, droga wzdłuż rzeki Brzeźnica do wału czołowego J.Druzno, dalej drogą na wale przez Stankowo, Topolno w kierunku Dłużyny</p> <p>l = 30 km</p> <p>5.Szlak wodny rzeką Tyną do Elbląga, przystań na rzece na wysokości posesji P. Sawickiego w Zw. Polu, druga przystań w Jeziorze na wysokości zabytkowego mostu</p> <p>l = 15 km</p> <p>6.Budowa i urządzenie siłowni przy remizie strażackiej.</p> <p>7.Budowa Sali gimnastycznej</p>		
---	---	---	--	--

		<p>przy szkole.</p> <p>8. Rozbudowa oświetlenia ulicznego:</p> <p>a/ od posesji nr 43 do cmentarza z oświetleniem przystanku przy cmentarzu,</p> <p>b/ na odcinku od skrzyżowania dróg Gronowo Elbląskie – Stare Dolno i Markusy – Stalewo do posesji sołtysa.</p> <p>9. Modernizacja istniejącego oświetlenia /wymiana na oprawy energooszczędne/</p> <p>10. Budowa parkingów:</p> <p>a/ przy kościele</p> <p>b/przy świetlicy</p> <p>c/przy cmentarzu.</p>		
--	--	--	--	--

V.1. Harmonogram i koszty realizacji zadań.

Lp.	Nazwa zadania	Wartość ogółem	Okres realizacji 2007-2013
1.	Konkurs na estetyczną zagrodę	10.500,-	2007-2013
2.	Zagospodarowanie skwerów przy świetlicy i przystanku PKS	10.000,-	2007
3.	Konkurs na atrakcyjne kwietniki	1.500,-	2008
4.	Pas zieleni wzdłuż chodnika	10.000,-	2008
5.	Odnowienie terenów zielonych wokół szkoły	5.000,-	2009
6.	Odnowienie fasady budynku szkoły podstawowej	5.000,-	2007
7.	Gminne zawody sołtysów	4.000,-	2007
8.	Modernizacja i wyposażenie placu zabaw przy świetlicy wiejskiej	30.000,-	2008
9.	Wyposażenie świetlicy wiejskiej w sprzęt AGD i gry	15.000,-	2008
10.	Urządzenie miejsca wypoczynku przy kościele	10.000,-	2010
11.	Festyn Koła Gospodyń Wiejskich	2.500,-	2007
12.	Dożynki sołeckie	7.500,-	2007
13.	Piknik rodzinny	14.000,-	2007-2013
14.	Promowanie cyklicznych imprez lokalnych	21.000,-	2007-2013
15.	Modernizacja świetlicy wiejskiej	200.000,-	2008
16.	Remont boisk przy szkole podstawowej	100.000,-	2008
17.	Renowacja basenu kąpielowego	100.000,-	2011
18.	Ścieżka rowerowa wzdłuż rzeki Tyny – 15 km	50.000,-	2012-2013
19.	Ścieżka rowerowa Żurawiec–Topolno – 30 km	100.000,-	2012-2013
20.	Szlak wodny rz. Tyną – 15 km	50.000,-	2012-2013
21.	Budowa i urządzenie siłowni przy remizie OSP	10.000,-	2009
22.	Budowa sali gimnastycznej przy szkole	2.500.000,-	2009
23.	Rozbudowa oświetlenia ulicznego	70.000,-	2007
24.	Modernizacja istniejącego oświetlenia	20.000,-	2007
25.	Budowa parkingów: kościół, sklep, cmentarz	450.000,-	2009
26.	Kurs informatyczny	2.000,-	2007
27.	Plantacja roślin energetycznych	30.000,-	2009
28.	Kurs zdrowej i ekologicznej żywności	1.500,-	2007
29.	Wypromowanie produktu lokalnego	10.000,-	2008-2010
30.	Kurs przekwalifikowania zawodowego	1.500,-	2008
31.	Kurs agroturystyczny	1.500,-	2007
32.	Kurs kulinarny	1.500,-	2009
33.	Kurs rękodziela	1.500,-	2010
34.	Kawiarenka internetowa i wirtualna kronika wsi	30.000,-	2008
	RAZEM	3.875.500	2007-2013

VI. Zarządzanie

Zarządzaniem Programu Rozwoju Wsi Markusy zajmuje się Zespół w składzie:

1. Józefowicz Zdzisława
2. Abramowska Krystyna
3. Abramowski Jan
4. Ciosek Krystyna
5. Kuźnicka Anna
6. Dembek Janusz
7. Abramowski Karol
8. Józefowicz Martyna
9. Oleśkiewicz Beata
10. Luber Janina
11. Liedtke Piotr.

*Koordynatorem Projektu z ramienia Urzędu Gminy w Markusach będzie Pan Piotr Strózek
– Sekretarz Gminy Markusy.*

Opracowanie: Piotr Strózek, Zdzisława Józefowicz

Zwierzno, marzec 2006